

Agresja i przemoc w środowisku szkolnym

Problem jakim jest agresja oraz przemoc wśród dzieci i młodzieży szkolnej, to temat bardzo niepokojący, zarówno dla rodziców jak i dla nauczycieli. Młodym ludziom dostarczana jest obecnie bardzo duża ilość bodźców, pochodzących zarówno ze świata realnego, jak i wirtualnego. Nadmiar informacji powoduje, iż często zapoznajemy się z nimi zbyt szybko i powierzchownie, a taki odbiór informacji nie sprzyja komunikacji międzyludzkiej. Młodzież nie ma czasu i chęci, aby poznać potrzeby oraz motywy działań innych osób, a także samych siebie. Brak wzajemnego zrozumienia, poszanowania godności, a także nierespektowanie praw drugiego człowieka prowadzi do licznych nieporozumień, zachowań agresywnych i przemocy. Agresja ma charakter przystosowawczy i staje się coraz częściej sposobem na reagowanie w różnych sytuacjach życiowych.

Agresja u dzieci pojawia się nie bez przyczyny; gniew i złość rodzą się zwykle wtedy, gdy potrzeby dziecka nie są zaspokojone w sposób właściwy lub gdy jego oczekiwania nie są spełnione. Szkoła to miejsce gdzie dzieci spotykają się jako uczniowie z oceną efektów swojej pracy, tak w wymiarze pozytywnym, jak i negatywnym. Nieustanna krytyka i ocena jakiejś podlegają umiejętności i wiedza ucznia w szkole, powoduje często niezaspokojenie potrzeb własnej wartości i uznania.

Agresja nie jest działaniem jednego typu. Dotyczy ona różnorodnych zachowań, które powodują innym osobom krzywdę psychiczną, fizyczną lub emocjonalną¹. Jednak zawsze jest to zachowanie, działające w sposób umyślny na szkodę albo samej jednostki albo też jej własności.

Do głównych przyczyn, wywołujących u dzieci zachowania agresywne psychologowie kwalifikują stan, który określany jest mianem frustracji. Jest to wewnętrzny stan napięcia organizmu, powstający w momentach, kiedy nie jest możliwe zaspokojenie jakiejś określonej potrzeby, lub gdy realizacja jej napotyka na przeszkody.

W sytuacji grupy szkolnej, uczniowie bardzo często przeżywają brak poczucia bezpieczeństwa, mają trudności w zdobyciu uznania czy sukcesu, nie jest zaspokojona ich

¹ S. Guerin, E. Henness, *Przemoc i prześladowanie w szkole : Skuteczne przeciwdziałanie agresji wśród młodzieży*, Gdańsk 2008

potrzeba bliskich, przyjaznych kontaktów z rówieśnikami lub z nauczycielem oraz potrzeby samodzielności i aktywności. W takich sytuacjach mogą pojawić się zachowania agresywne. Przyczyną szkolnej frustracji często bywa ocena wystawiona przez nauczyciela, którą dziecko może odebrać, jako niesprawiedliwą lub nieadekwatną do własnego wkładu pracy w wykonane zadanie.

Zachowania agresywne u dzieci mogą być wywołane pod wpływem postaw osób dorosłych lub rówieśników, mogą to być zarówno osoby realne (rodzice, rodzeństwo, nauczyciele, koledzy,) jak też fikcyjni bohaterowie z bajek, filmów, książek, czy obecnie powszechnych gier komputerowych.

Agresja może również występować, jako nawyk, czyli dobrze utrwalone zachowanie, do takiego stopnia, iż staje się ono automatyczne i realizowane poza pełną kontrolą świadomości².

W rzeczywistości szkolnej wyróżnia się następujące zachowania agresywne:

- grożenie, plotkowanie, dokuczanie, wyśmiewanie, przezywanie (formy agresji werbalnej),
- bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, ograniczanie swobody ruchów, przyciskanie, szczypanie, ciągnięcie (formy agresji fizycznej),
- zastraszanie, obraźliwe gesty oraz miny, celowe wykluczanie z grupy rówieśniczej, szczucie przeciw komuś³.

Na wychowanie dziecka największy wpływ w równej mierze mają, środowisko szkolne, a także jego rówieśnicy. Jednakże nie bez znaczenia pozostają także inne czynniki, jak geny, środowisko czy też w ostatnim okresie media, a zwłaszcza Internet. Należy uzmysłwić sobie, że w dzisiejszych czasach główną przyczyną powstawania u dzieci agresywnych zachowań, są media, a przede wszystkim agresywne gry komputerowe oraz zbyt długie i niewłaściwe korzystanie z Internetu.

Szkoła jest bardzo ważnym elementem, ponieważ wcześniej wkracza w życie młodego człowieka, wypełniając je oraz zdecydowanie wpływa na nie. Szkoła jako instytucja służąca rozwojowi człowieka jest i powinna być miejscem, które dobrze zorganizowane zaspokaja potrzeby rozwojowe wychowanków oraz daje poczucie bezpieczeństwa zarówno nauczycielom jak i uczniom.

Wbrew panującym powszechnie przekonaniom to nie szczególne cechy dziecka np. rudy kolor włosów lub widoczna wada fizyczna sprawiają, iż staje się ono ofiarą drwin bądź

² W. Szewczuk, *Słownik psychologiczny*, Warszawa 1985

³J. Kołodziejczyk, *Agresja i przemoc w szkole*, Kraków 2003

innych ataków agresji i przemocy ze strony rówieśników. Równie dobrze ofiarami mogą zostać dzieci, niewyróżniające się żadnymi charakterystycznymi cechami. Zaobserwowano również, że dzieci, które są agresywne w stosunku do swoich szkolnym kolegów, to zarówno gorsi jak i lepsi uczniowie, chłopcy oraz dziewczynki, dobrze oraz źle sytuowana młodzież. Reasumując to w większym stopniu pewne grupowe mechanizmy mogą być powodem, iż w niektórych grupach pojawia się tak zwany „kozioł ofiarny”.

Czynniki ryzyka:

- 1) nieśmiałość, niepewność, duży poziom lęków;
- 2) problemy z nawiązywaniem kontaktów z rówieśnikami, a co za tym idzie brak społecznego wsparcia;
- 3) luźne relacje rodziców dziecka ze szkołą, co zmniejsza możliwość interwencji z ich strony;
- 4) niska sprawność fizyczna (u chłopców)⁴.

Dzieci, które są ofiarami przemocy w szkole mogą: mieć zaniżoną samoocenę, być nieśmiałe, osiągać gorsze wyniki w nauce, izolować się, cierpieć z powodu depresji, mieć myśli lub próby samobójcze.

Niepokojące jest to, iż wiele dzieci pomimo doznawanej przemocy w szkole nie informuje o fakcie rodziców ani nauczycieli. Myślą, że nikt im nie uwierzy, nie otrzymają skutecznej pomocy jak również boją się zemsty sprawcy.

Zaniepokoić rodziców powinno jeżeli dziecko:

- nie chce chodzić do szkoły, odczuwa wyraźny lęk ;
- jest smutne, załężnione, wycofane, przygnębione, płaczliwe, traci pewność siebie;
- zmienia drogę ze szkoły do domu;
- źle się czuje przed wyjściem do szkoły np. często skarży się na poranne bóle brzucha;
- zaczyna opuszczać lekcje, ma gorsze oceny;
- często przychodzi do domu ze zniszczonymi ubraniami lub przyborami szkolnymi;
- przychodzi do domu po lekcjach bardzo głodne (sprawcy zabierają kieszonkowe lub drugie śniadanie);
- prosi o większe kieszonkowe lub zaczyna podbierać pieniądze rodzicom bez ich wiedzy;
- ma wyraźne ślady pobicia tj. sińce, zadrapania, zniszczone ubrania, a zapytane nie potrafi wytłumaczyć co się stało;

⁴ E. Czerniewska-Koruba, *Agresja i przemoc w szkole*, Warszawa 2015

- skarży się na kolegów, że go nie lubią lub źle traktują;
- spóźnia się do szkoły.

Jeżeli przepuszczasz, że twoje dziecko jest ofiarą przemocy w szkole, przede wszystkim:

- porozmawiaj z nim szczerze, zapewniając, że je bardzo kochasz i może liczyć na twoją pomoc i wsparcie;
- spiszcie razem wszystkie akty i przejawy agresji jakie doznawało dziecko;
- postaraj się zapewnić dziecko o swojej gotowości do pomocy;
- pozwól mu wypłakać się, uszanuj jego bezradność w danej chwili;
- pomóż mu uwierzyć w siebie;
- koniecznie poinformuj o fakcie wychowawcę klasy lub dyrekcję szkoły;
- pozostań w stałym kontakcie ze szkołą, dopytuj się co zostało zrobione w sprawie twojego dziecka;
- jeżeli dziecko jest w bardzo złej kondycji psychicznej poszukaj pomocy u psychologa;
- w szczególnie trudnej sytuacji zgłoś się do Rzecznika Praw Dziecka;
- jeżeli twoje dziecko zostało dotkliwie pobite lub okradzione zgłoś sprawę na policję.

Pamiętaj, że jako rodzic/opiekun powinieneś zawsze wspierać swoje dziecko.

Opracowała Sylwia Michalik
Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Górnem

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rzeszowie – Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Górnem informuje o możliwości skorzystania z dodatkowych, **bezpłatnych porad psychologa**, który pełni dyżur w siedzibie OIK.

Oferujemy indywidualne poradnictwo psychologiczne szczególnie dla **dorosłych oraz dzieci i młodzieży**, terapię psychologiczną oraz poradnictwo wychowawcze i rodzinne.

Z oferowanej pomocy mogą skorzystać mieszkańcy powiatu rzeszowskiego, którzy doświadczają problemów i kryzysów emocjonalnych, trudności szkolnych i wychowawczych, chcą lepiej radzić sobie ze stresem, mają trudności w komunikacji

z innymi (konflikty, nieśmiałość), borykają się ze skutkami przemocy i trudnych doświadczeń życiowych.

Ponadto przypominamy, że Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Górnem świadczy pomoc osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji kryzysowej w wyniku przemocy w rodzinie, zdarzenia losowego lub trudnych przeżyć osobistych. Ośrodek udziela wsparcia całodobowo i bezpłatnie, w uzasadnionych przypadkach zapewniamy bezpłatne schronienie do 3 miesięcy.

W przypadku zainteresowania prosimy o kontakt:

Ośrodek Interwencji Kryzysowej

ul. Rzeszowska 5, 36-051 Górno

tel. 518-736-839, tel. interwencyjny 885-696-640

oik.gorno@poczta.fm, oik@powiat.rzeszow.pl